Helsinki 8.11.2021

Eduskunnan talousvaliokunnalle aiheesta HE 207/2021

Hallituksen esityksen mukaan noin puolitoista vuotta sitten käyttöön otettua yritysten määräaikaista kustannustukea jatkettaisiin niin että sillä voidaan korvata yrityksille kuluvan vuoden kesäkuun alusta syyskuun loppuun aiheutuneita kiinteitä kustannuksia. Kyse olisi kustannustuen viidennestä hakukierroksesta.

Uusi tuki on tarkoitus kohdistaa matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-aloille, kun aikaisemmin tukea jaettiin yleisemmin toimialoille, joiden liikevaihto oli pudonnut selvästi koronapandemiaa edeltävään tilanteeseen verrattuna. Esityksen mukaan muidenkin alojen yrityksille voidaan kuitenkin myöntää tukea, jos yritys ”hakemuksessa osoittaa liiketoimintansa kärsineen valtiovallan joko lakiin tai viranomaispäätökseen perustuvasta rajoitustoimesta”.

Tarve kustannustuen jatkamiselle

Olen aikaisemmissa lausunnoissani talousvaliokunnalle perustellut, miksi kustannustuen tapainen suora tuki yrityksille oli koronakriisin alkuvaiheessa nähdäkseni koko yhteiskunnan kannalta hyödyllinen. Nähdäkseni tärkein perustelu oli työllisyyttä ja tuotantoa koko kansantalouden tasolla haittaavan konkurssiaallon välttäminen. Toinen perusteluni liittyi siihen, että yritysten on vaikea itse varautua koronapandemian tapaiseen äkilliseen ja lähes koko kansantaloutta - tai oikeastaan maailmantaloutta - koskettavaan kehityskulkuun. Valtiovalta voi nostaa kaikkien ihmisten hyvinvointia huolehtimalla tällaisten riskien osittaisesta jakamisesta kansalaisten kesken.

Molemmat perustelut ovat nykytilanteessa paljon heikompia kuin pandemian alkuvaiheessa. Talous on kuluvana vuonna kehittynyt varsin myönteisesti eikä esimerkiksi konkurssien määrä ole noussut ainakaan selkeästi aikaisempaan verrattuna. On vaikea nähdä, että esityksen mukaisen tukikierroksen toteuttamatta jättäminen aiheuttaisi merkittäviä kansantaloudellisia ongelmia. Yrityksillä on myös ollut jo paljon aikaa sopeuttaa toimintaansa ottaen huomioon pandemian aiheuttamat käyttäytymisvaikutukset ja sen hallintaan liittyvät rajoitukset.

Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, yritysten tukemisen jatkamiseen liittyy omat ongelmansa. Ensinnäkin se todennäköisesti rasittaa julkista taloutta, sillä tuella tuskin on nykyisessä suhteellisen hyvässä taloustilanteessa merkittävää myönteistä vaikutusta työllisyyteen tai kokonaistuotantoon. On mielestäni myös syytä korostaa, että heikosti kannattavien yritysten tukemisen jatkaminen voi heikentää yleistä tuottavuuskasvua hidastamalla tuottavimpien yritysten kasvua. Tämä riski on tavallista merkittävämpi nykyisessä taloustilanteessa, jossa työvoiman saatavuus selvästikin rajoittaa monien yritysten kasvua.

Yritystukien yleinen ongelma on myös se, että ne eivät yleensä kohdistu ainakaan kovin tehokkaasti heikoimmassa asemassa oleville ihmisille.

Kustannustuen ehdoista

Tuen kohdistamista matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-aloille perustellaan sillä, että juuri näillä aloilla toimivat yritykset kärsivät todennäköisimmin valtiovallan asettamista rajoituksista. Rajoitusten vaikutusta on kuitenkin käytännössä vaikea erottaa sellaisten käyttäytymismuutosten vaikutuksesta, jotka liittyvät kohonneeseen tartuntariskiin, eivätkä siis suoraan rajoituksiin.

Tuen muuttaminen aikaisempaa harkinnanvaraisemmaksi on omiaan kasvattamaan tuen jakamiseen liittyviä hallinnollisia kustannuksia. Pelkään, että se saattaa myös heikentää tuen yleistä hyväksyntää, sillä yksittäisten yritysten tukihakemuksia koskevat päätökset, tai niiden yhteensopivuus, on harkinnanvaraisuuden vuoksi aikaisempaa helpompi kyseenalaistaa.

Kunnioittavasti,

Niku Määttänen

Professori, Helsingin yliopisto ja Helsinki Graduate School of Economics